

Ott tündököl szelid világa,
 Ott ég, mint údv, sziveten.
 Ne féljeteK e fényt követni:
 Nem bolygó tűz sir éjjelén;
 Nekünk a viradást jelenti,
 Jövönkre biztató remény!

Ne féljeteK! . . . Előre bátran!
 Örleke van bizony velünk,
 S hol együtt lészünk ketten, hárman:
 Megszenteli bűnk, küzdelmünk . . .
 . . . S te ott rómsir: ős Déva vára,
 Vesd el komor gyászfátyolod,
 S lángszókkal ird sziklád falára:
 „Ó nincsen itt . . . feltámadott . . .!”

Az unitáriusok Udvarhelymegyében, Székely-Kereszturon, f. év augusztus 24. 25. 26-ik napjain tartott zsinatának a fennebbieKben emléke van letéve. Olvasóink a közlöttekéből, ugy hiszszük, meglehetősen tájékozást szerezhettek s képet alkothattak maguknak e nagy-jelentőségű zsinatról, mely körülmény leirói tisztünket igen megkönynyiti. Az erdélyi unitáriusok 300 éven keresztül gyakran üldözött és mindig nyomott egyházára az utóbbi pár évtized a miveltség előhaladásával és a szabadszelleM általánosabb föllengésével végre szebb napokat hozott, melyekben már szabadabban lélegzelhet és nemcsak a hosszas küzdelemben fölemésztett erejét tudja regenerálni, hanem tisztult elveinek és nemes aspiratioinak, s kegyeletes érzelmeinek szabadon adhat kifejezést. S így 1868-ban Tordán megünnepelte fennállásának és e hazában lett törvényesítésének 300-dik évfordulóját, és a jelen évben Székely-Kereszturon nagy alapítója Dávid Ferencz mártyrhalálának háromezázadik évfordulójára szentelt kegyeletes emlékünnepeLyt. Erdély unitáriusai ez emlékünnepeLynek nagy reménnyel néztek elébe; epedve várták, hogy a kegyelet adóját nyilván leróhassák azon férfu iránt, a kinek eszméiért igazságot szolgáltatni, tanai mellett a világ előtt bizonytságot tenni, a zsarnok hatalom miatt saját létük koczkáztatása nélkül eddig nem lehetett. Meg is lön téve minden, hogy az ünnepeLy a nagy reformator emlékéhez méltó és eredményteljes legyen. Már eze-

lőtt öt évvel, a mint olvasóink előtt ismeretes, Főt. Ferencz József püspök, akkor r. pap indítványára Dávid Ferencz Alapítvány czim alatt 10,000 frtnyi összegnek közadakozás útján gyűjtése véttetett czélba és indított meg, s ép a zsinat előtt néhány nappal megjelent füzetünk arról értesítette a közönséget, hogy a Dávid F. három évszázas emlékének szánt első koszoru 10,583 frt. 07 kr. összegben készen van. Másfelől az Egyh. K. Tanács megbizta Jakab Elek jeles történészt, akadémiai levelező tagot, hogy Dávid F. életrajzát 1879-re írja meg. A munka szintén ép a zsinatot megelőző napokban készen és csinos kiállításban közreadva lett. Amott a fil-lérekből gyült tekintélyes összeg; itt a hosszas és részletes vizsgálódás után alkotott derék történelmi mű: e két monumentalis jelenség s hozzá az angolok követsége és az a rokonszenv és érdekeltség, mélyet a sajtó az ünnepély iránt kezdettől fogva nyilvánított, már előre lelkesültséggel és nagy reményekkel töltötte el a kebleket.

Az illető egyházi kör sem kimélt semmi áldozatot, hogy az emlékünnepélylyel összekötött zsinat külsőleg is fényesen sikerüljön. A főt. püspök urat s az Erdélyből mindenfelől érkezett egyházi tanácsosokat aug. 23-án a héjasfalvi vasuti állomásnál mintegy 26 kocsis s 42 székely szekér várta. Ujszékelen, a vonalon az első unitárius helységben, a papilak előtt díszkapu, lovas banderium s ünnepi ruhába öltözött székely ifjak és leányok festői csoportozata volt felállítva. Kereszturon pedig két díszkapu, egyik a város végén, másik a piacon, hol az összegyült óriás néptömeg, közepén a díszes lovas banderiummal, valóban imposans képet nyújtott. Ujszékelen Raffaj Domokos helyb. lelkész és Kereszturon Kozma Ferencz tanár szép alkalmi beszédekkel üdvözölték a jötteket, melyekre a főt. püspök ur felelt az ő kitünő szónoki modorában; az angolok részéről meg Benczédi angol nyelven tartott üdvözlétére Gordon angol és Chalmers német nyelven tolmácsolták érzelmeiket és adtak kifejezést a nagyszerű fogadtatás által keltett meglepetésüknek. Még a vendégek megérkezése előtt d. u. isteni tisztelet tartatott, melyen Barabás Lajos, helybeli lelkész mondott emelkedett imát. Estve barátságos közvacsoránál találkoztak a vendégek, mely alkalommal az első poharat az angol küldöttekre üritették, mire Gordon magyarul felelt.

24-én reggel a főtanács tagjai Kis Mihály esperes ur vezetése alatt s a holdmezővásárhelyi fiók-egyház küldöttsége Sametz And-

rás, egyh. gondnokkal élén, a főt. püspök úrnál és a főgondnok úrnál s a papok az angoloknál Boros Györggyel tisztelegvén, a collegium épületében berendezett tanácskozási teremben 8 órakor a zsinati főtanács mlgs. Dániel Gábor főgondnok füzetünk elején álló lelkes üdvözlő beszédével az ő és a püspök kettős elnökelete alatt megnyitattott és az ügyfolyamat Kis Mihály generalis orator rövid imája után kezdetét vette. A zsinatról magáról, nevezetesebb eseményeiről, főbb határozatairól és szelleméről beszélnek a fentebb közlöttek; beszél, főt. Ferencz József úr fenkölt beszéde, melylyel a brit és külföldi unitárius társulat küldötteit bemutatta; beszél Chalmers A. cambridge-i papnak az angol küldöttség nevében tartott lelkesítő beszéde; beszélnek a Gordon Sándor belfasti lelkész által magyar üdvözlés kíséretében átnyujtott üdvözlő iratok a brit és külföldi unitárius társulat, az ulsteri keresztény unitárius egyesület, az írlandi egyesült presbyteri és egyéb alánemirő egyházak részéről s az írlandi szabad congregationalis uniótól és az amerikai unitárius társulattól és követétől küldött adressesek. Beszélnek a képv. tanácsi jelentések, az „elintézett ügyek“ fejezete, Chalmers magas keresztényi szellemtől átlengett felolvasása és Murányi F. Sándor elragadó, gyönyörű ódája.

A zsinaton tartott egyházi beszédek szintén egészben fognak egy külön füzetben közreadatni s itt csak röviden kell megemlékeznünk ezekről is, annál is inkább, mert magunk, e folyóirat szerkesztői, levén szerencsések a délelőtti egyh. beszédeket tartani, véleményt önmagunkról nem mondhatunk. Meg kell azonban említenünk, hogy az isteni tiszteletek általán lélekemelőek voltak, s különösen ki kell emelnünk a főt. püspök úr remek szónoklatait, első nap d. e. a Dávid F. emlékünnepelely alkalmából tartott oratioját és másodnapján az ifju papok felavatásakor mondott beszédét. Az országos híri szónok e beszédeivel legszebb szónoki diadalai egyikét aratta s szebb babért aligha fűzött díszkoszorujába, mint augustus 25-én a papokat felavató szónoklatával. Albert János, a kitünő imairó, tordai lelkész, gyönyörű agendája első napján teljesen méltó volt az ünnepelely nagyszerűségéhez. S csakis dicsérettel szólhatunk az első nap d. u. szónokáról Kis Gy. Sándor kénosi lelkészről is, valamint a másodnap d. u. szónokról Györfi Ferencz énlaki lelkészről, kik mindketten szépen megfeleltek a közönség várákozásának. A templomba délelőttöken a közönségnek alig egy ötöd része juthatott be s főleg első napján oly nagy számmal gyűltek fel a hely-

beli és a vidékről egybesereglett buzgó hivek, hogy a templom mellett a papilak jókora terjedelmű négyszögű udvarát is egészen megtöltötték és az urvacsoraosztás alatt a püspök urhoz a templomba petitio küldetett be, hogy a künmaradt népnek beszédet tartson. Érdekes nagyszerű jelenet! Dávid F. emlékünnepevényéhez, ki a szabad ég alatt egy kerek körül hódította meg Erdély fővárosát az unitarismusnak, teljesen találó. A püspök úr engedve a kérésnek, a papilak tornáczára állva mondott egy gyönyörű, megragadó rögtönzött beszédet, a nagy néptömeg fokozódó lelkesültsége közt fejtegetve az ünnepély czélját és fontosságát s intve a körüllevőket a hitbuzgóság ápolására és meleg vallásosságra, mely őseinknek dicső erénye s egyházunknak minden időben fentartója volt.

Az üléseknek is volt a Dávid F. emlékével szoros összekötetésben egy érdekes és lélekemelő jelenete. És ez: midőn a püspök úr béjelentette, hogy a Dávid F. alapítvány a célba vett 10,000 frt. helyett szinte 12,000 frtra gyűlt fel. Jól esett mindnyájunknak önerőnk és áldozatkészségünk e fényes bizonyítékát hallanunk. S a lelkesedés a főt. püspök úr nevének hosszan tartó harsány éljenzésében tört ki, s buzgó kitartó fáradozásáért, melyet évek során a Dávid F. alap e magas összegre emelésében hiveink minden áldozatkészsége mellett is kifejtienie kellett, a Zsinati Főtanács jegyzőkönyvileg is legmelegebb köszönetét fejezte ki.

A fényes ebédekről s a még fényesebb bálról részletes leírást adni terünk szűk volta nem engedi. A hangulat mindeniken kitünő, lelkesült volt s a főt. püspök úrnak a királyi házra mondott első pohárköszöntését a szellemes toasztok az egyház kitünőségeire, a jelen volt idegen felekezetek papjaira, egymást érték. Különösen nagy lelkesedést keltettek Gordon S. magyar nyelven mondott rövid talpra esett toasztjai, melyek közül emlékezet okáért ide igtatunk egy párt: „Uraim és hölgyeim! Engedjék meg, hogy köszönetül a mi szives fogadtatásunkért, itt a Székelyföld szabad bércei között mondjak önöknek egy jeligét. A mely nép nemcsak érett és képes a szabadságra, de nem kimélve semmi áldozatot, szabadságát kivívni is tudja: az valóban megérdemli azt. Adja az ég, virágozzék önök honában a nemzeti szabadság, a hit és lelkiismereti szabadság örökkön örökké. Éljenek a székelyek!” Egy másik, melyet Kerekes Samu szellemes verseitől kedvet kapva modott:

Kerekes barátunk szólott poetice,

Én is azt akarnám, non tam magnifice,

. . . Dulce et decorum pro patria mori,

S nem kevésbé dicsó a hazáért élni.

Töltse tele tehát, mindenki poharát,

Igyunk s kiáltsuk: A magyar nemzet vivát!⁴

Chalmers mindenütt német nyelven beszélt missionáriusi szel-
lemben s nagy tetszést aratva. S ha még megemlítjük, hogy angol
barátink közöttünk a legkitünőbbben találták magukat, s a magyar
rokonszenv és barátság őket nekünk teljes mértékben meghódította,
valamint hogy ők is a magyar unitáriusok s általán ismerőseik
szívét és szeretetét teljesen megnyerték, s hogy ők az unitáriusok
s honunk viszonyait — a zsinat előtt Kolozsvárt, Tordát, Torocz-
kót, Maros-Vásárhelyt, a zsinat után Pálfi Dénes és Jakabházi urak
meghívása folytán Br. Orbán és Boros Gy. kíséretében Udvarhely-
megyében több helységet, s Gordon a székely egyleti-tagokkal Csi-
kot is meglátogatva — a leglelkiismeretesebben tanulmányozták, nem
marad egyéb hátra, mint meleg köszönetet és elismerést fejezni ki
a székely-kereszturi zsinatrendező bizottság: Kozma Ferencz, Ja-
kabházi Zsigmond, Szentkirályi Árpád, Raffaj Domokos, Gombos
Samu, Ürmösi Kálmán és Barabás Lajos s általán az egész egyház-
kör iránt, azon kitünő tapintatért, áldozatkészségért és fáradságért,
mellyel a rendezést a maga nemében páratlanul vezették. Meg vagyunk
győződve, hogy a zsinati vendégek Székely-Keresztur és környéke
vendégszeretetére mindig a legkedvesebben fognak visszaemlékezni.

És az egész zsinat és emlékünnepegy örökre nevezetes
emlék fog maradni nemcsak szívünkben, hanem egyháztörténetünk-
ben is. A zászló, a melynek kitűzésében és föllobogtatásában Dá-
vid F. elesett, három évszáz után most a legdiadalmasabbban lobo-
gott föl. És a midőn az emberek szive kezd velünk érezni s a kor-
szellem irányunkkal rokonszenvezni, midőn ép azon táborból jönnek
ama bámulatos fenkölt sorok „D á v i d F e r e n c z e m l é k é r e *”),
mely egykor vele szemben elkeseredett harczot vítt, s midőn az an-
gliai s amerikai unitárius és más szabad keresztények jobbjá, rokon-
szenvé s testvéri érzülete van mellettünk és mivelünk: tekintetünket fel
a magasba irányozva bizalommal és reménnyel nézhetünk a jövőbe.

A székely-kereszturi ünnepély kifolyása gyanánt tekinthetni
a Dávid Ferencz működése és kiszenvéde helyén, Kolozsvárt és
Déván ugyanazon napon, sept. 7-én tartott unitárius isteni tiszte-
letet, amott az angol pap Chalmers, német nyelven nagyszámu

*) L. Mult füzetünk első cikkét Sámi L. ref. tanártól.

közönség jelenlétében, itt e folyóirat egyik szerkesztője, Péterfi, a reformatus templomban, mely zsúfolásig megtelt, végezvén a szolgálatot. Első eset, hogy nálunk angol unitárius pap prédikált és első eset, hogy Déván unitárius isteni tisztelet tartatott. Köszönet Chalmers úrnak emelkedett szellemü beszédeért, és köszönet Gordon úrnak, hogy dévai látogatásával alkalmat adott Sándor József, Sándor Miklós és a többi barátainknak Déván, hogy ott az első unitárius isteni tisztelet megtartassék, és köszönet Déva derék ifju lelkészének Szócs Sándornak és nemes gyülekezetének, hogy templomukat átengedték nekünk nagy martyrunk iránt a kegyelet adóját leróni.

Minden unitárius történeti hely a jézusi szellem diadalától, a melynek te igazi apostola voltál, oh dicső martyr! zendült fel három évszázaz emlékünnepegyeden. Csendesen nyugodhatsz már. Börtönöd felett világosság honol s a keresztény világ egén a tiszta valás és a jézusi szeretet napja van áldó sugaraival felvonulóban!

L E V E L E Z É S.

Ujszékel, 1879, julius.

A kereszteri egyházkörben a rendes évi közgyűlés f. évi jun. 19-én tartatott meg Kadácsban t. K o v á c s M i h á l y esperes úr elnöklete alatt, köri gondnok Jakabházi Zsigmond, egyházi tanácsos Raffaj Károly s kevés kivétellel minden köri lelkész és tanító atyánkfiai jelenlétében. Legyen szabad itt örvendetes jelenségekpen megemlitenem, hogy néhány év óta az illetők nagy érdekeltséggel látogatják a közgyűléseket, a mi arra enged következtetni, miszerint mindinkább kezdjük beismerni, hogy egyházunk közügye egyszersmind édes mindnyájunk ügye s így azt önmagunk érdekében is pártolni kell.

Nevezett napon d. e. 9. órakor a közgyűlés minden tagja és nagy számu hallgatótság isteni tiszteletre gyűlt, hol medeséri lelkész F e r e n c z i Á r o n afia tartott alkalmi egyházi beszédet, Mát. XVII. 1. 2. 3. 4-ben megirt igék alapján.

Ennek végeztével a szokott üdvözetek után elnök afia a papi lakban a gyűlést megnyitván, legelsőbbben is megteszi évi jelentését. E szerint egyházkörünkben a lelkek összes száma 14,021. Kereszteltetett 240 fiu, 254 leány, ebből házasságon kívül 59, konfirmáltatott 340, eskettetett 117 pár, meghalt 345, átállott hozzánk 27, tőlünk 13. Rendes tanköteles volt a két nemből 1553, ismétlő 587, ezek közül tényleg iskoláztatott 1458. Az egyes egyházak anyagi és szellemi állapotára vonatkozólag haladás észlelhető, minek bizonyítéka az a körülmény, hogy 30 egyház közül csupán 5 egyházban van még régi papi lak, de azok is mindannyian újak építésére készülnek; a nagyobbyszerű építkezéseket kivéve, hol természetesen a pénznek apadni kell, pénzerőben is